

S

OEUVRE PORTFOLIO
Ellen Kooi
door Patrizia Arena

Landschap als toneel

ELLEN KOOI

KUNSTFOTOGRAFE ELLEN KOOI HEEFT HAAR SPECIALITEIT GEMAAKT VAN 'DENKEN BUITEN DE KADERS'. LETTERLIJK: VANUIT DE THEATERFOTOGRAFIE TROK ZE ALS EEN VAN DE EERSTEN MET CAMERA, ACTEURS EN AL NAAR BUITEN. WEIDSE, VEELAL OER-HOLLANDSE LANDSCHAPPEN WERDEN HAAR DECOR, HAAR ENSCENERING IS EEN PLEK WAAR FICTIE EN REALITEIT ELKAAR OMARMEN. WERELDEN OM JE IN TE VERLIEZEN - AL IS HET MAAR VOOR EVEN.

Ellen Kooi

(1962)

Ellen Kooi is geboren in Leeuwarden, waar ze ook als kind al regelmatig in de weilanden te vinden was. In 1981 meldde ze zich aan bij de Kunstacademie ABK Minerva Groningen. Een officiële fotoafdeling was er nog niet, het vak leerde ze grotendeels zichzelf. Nu woont ze in Haarlem en is haar werk te bewonderen op exposities over de hele wereld. Kooi werkt met een Mamiya RZ 67, hoewel een overstap naar digitaal naar eigen zeggen "niet ondenkbaar" is.

www.ellenkooi.nl

SIBILINI-RIM

HINDELOPEN-IJSDAME

De plaats- en tijdgegevens van mijn opnames? Ik weet niet echt of ik die kan geven..." Het is woensdagochtend, Ellen Kooi moet een beetje lachen om de onverwachte vraag. "Kijk, ik maak fotomontages: één beeld bestaat uit een aantal andere beelden. Die schiet ik analoog en scan daarna de negatieven in om ze te vergroten en bewerken. Je zou het op papier of op een beeldscherm niet zeggen, maar mijn werken zijn heel groot. Groottes die je met digitale techniek nauwelijks kunt bereiken."

Een echte 'Ellen Kooi' meet namelijk al snel zo'n 1.00 bij 2.20 meter, muurvullend en erg aanwezig. Imposant zelfs. Werk van Kooi bekijk je niet, dat belééf je. Het moet je als het ware omgeven, legt ze uit, een effect dat je met zulke afmetingen versterkt. 'Belevingsfotografie' kun je het noemen, bedoeld om niet alleen iets dat er werkelijk is uit te beelden, maar ook om een verhaal te vertellen. *hvre* realiteiten te schenken.

DE MAAKBAARHEID VAN LANDSCHAPPEN, HOE WIJ DIE BEÏNVLOEDEN EN HOE DIE ONS RAKEN, DIE ONDERLINGE WISSELWERKING FASCINEERT ME

Muren doorbreken

Het grijpt allemaal terug naar Koois wortels in de theaterfotografie. "Daar hield ik me op de kunstacademie en aan het begin van mijn carrière vooral mee bezig. Soms moest ik afiches maken voor stukken die nog helemaal niet geschreven waren. Dat vergde de nodige creativiteit, en bracht me op het idee om met de acteurs naar buiten te gaan." Begin jaren tachtig was dat nog best een bijzondere combinatie, vertelt ze. Zeker binnen de theaterfotografie bleven de meeste fotografen nog letterlijk bij het podium, en landschapfotografie was nog veelal documenterend, niet geësceneerd.

"De invloed van een omgeving heb ik altijd bijzonder gevonden, het gevoel dat je krijgt als je een uur wandelt en je niemand anders tegenkomt. Dat doet echt iets met je. In het theater bestaat er weer andere magie: als het stuk klopt, lijkt het of zich een andere werkelijkheid voor je ogen manifesteert. Maar wel in een gecondenseerde 'doos', op het toneel. Ik wilde nu juist die muren wegbreken, en die twee soorten samenbrengen."

Onwerkelijke elementen

De kijker kan niet anders dan meegezogen worden door het bijna psychologische spel in Koois

beelden. 'Werkelijke' elementen in een foto zoals een boom, een weg, het bekende Nederlandse landschap of een alledaagse handeling combineert ze met het onwerkelijke. Bijzondere, onnatuurlijke lichteffecten, of onverwachte houdingen: mensen hangend in bomen of gebogen als menselijke brug.

"Aan de ene kant heb je die punten van herkenning, waarmee een kijker zich kan identificeren, het contactpunt. Ik gebruik daarom regelmatig kinderen of kindachtige figuren, daar identificeer je je sneller mee: bij een volwassene denk je eerder 'oh dat ben ik niet'. Maar het brengt ook onzekerheid, verwarring, tegenstelling. Die combinatie roept behoorlijk wat emoties op: verwondering, vreugde, troost, angst. Daarom zijn de foto's soms ook een confrontatie met jezelf, een spiegel."

Oneindige wolkenhemel

Net zo belangrijk, vindt Kooi, is de confrontatie met de 'ander', de gewaarwording van de wereld om je heen. "De verschillende realiteiten die naast elkaar bestaan, die wil ik laten zien. En de contrasten onderling. Werelden onder water en boven water, werelden gescheiden door wegen, door een oneindige wolkenhemel. Neem de foto *Nauerna-ladder*. Dit gaat meer over het uitkijken naar, het verlangen of ook angst voor dat andere, de overkant, het onbekende." De foto is trouwens niet genomen in de duinen, maar op een opgespoten landje bij het IJ. "Als je goed kijkt zie je ook een aantal kranen."

De relatie van mensen met hun omgeving is een terugkerend thema bij Kooi. "De maakbaarheid van landschappen, hoe wij die beïnvloeden en hoe die ons weer raken, die onderlinge wisselwerking fascineert me. Zeker in het Nederlandse landschap, dat misschien wel het meest 'gemaakt' is van alle andere. Al was het maar om de zee buiten de deur te houden."

Vieze pad

Een ander voorbeeld is de foto *Katwijk-bomen*, een opdracht waar Kooi eerst niet zo goed raad mee wist. "Toen ben ik me gaan verdiepen in de geschiedenis van zo'n plek, hoe de Romeinen zich vestigden bij de monding van de Oude Rijn bijvoorbeeld. Het zette me aan het denken wat dat moest betekenen voor de bewoners, dat ze door een kunstmatige grens wel of niet toegang hadden tot plekken en middelen. Aan de 'foute' oever wonen of de 'goede': waar wordt gebouwd, waar liggen er kansen."

Of de natuur nog overheerst of niet, dat draait ook om verschillende percepties van 'goed' of 'fout', volgens Kooi. "Waar het mij ook om gaat zijn de verschillende beleefwerelden van mensen, hoe ieder zelfs op precies dezelfde plek

'ergens anders' is. Zoals dat jongetje met de pad in *Alphen aan de Rijn-pad*. Sommige mensen vinden dat een heftig beeld, gaat die groep op vakantie of worden ze afgevoerd? Dat moet iedereen zelf invullen, ik wil niet een verhaal dicteren."

Het gaat Kooi meer om die verschillen, zoals de kinderwereld tegenover die van volwassenen. "Dat kind staat even stil, ziet wat anderen niet zien, is gefascineerd door dat beest. Grappig ook, want het model zelf was best vies van die pad, terwijl een jongetje in het publiek er zijn ogen niet vanaf kon houden. Hem heb ik uiteindelijk gefotografeerd. Mijn idee was ter plekke realiteit geworden. Beter kon ik het bijna niet treffen."

Meer dan de beelden aan elkaar monteren doet ze dan ook nauwelijks. "Dat wil ik niet, anders is het ook puur fictie. Ik pas her en der iets aan, heel storende elementen haal ik soms wel weg, maar wat je ziet moet ook echt zo gebeurd zijn. Dat meisje in dat meer bijvoorbeeld, in *Oosterplas-wilg*, was daar ook echt. Ja, ik esceneer, toch wil ik ook kijken naar wat ter plekke gebeurt. Ideeën pas ik dan eventueel aan. Zeker met kinderen kun je ook niet alles precies plannen. Volledige controle heb je niet. Als het kan, ga ik door, ook met storm. Dat kan juist heel verrassend zijn."

Luxepositie

Koois werk is universeel, en vindt dan ook wereldwijd gretig aftrek. New York, Madrid, Toulouse, Brussel, overall was en is ze wel te zien. Een van haar best verkochte foto's is het springende meisje, *Sibilini-rim*, dat een icoon is geworden voor vrijheid en vreugde. Kooi: "Een symbool voor wat mensen écht willen." Maar bij het maken van een eigen werk houdt ze geen rekening met de verkoopbaarheid van de foto.

"Ik ben dankbaar dat ik ervan kan leven. Het stelt me in staat om nieuwe werken te maken en om bij opdrachtgevers, van kledingmerken tot gemeentes of provincies, als harde voorwaarde te stellen dat ik mijn eigen visie mag geven. Dat is een luxepositie, dat besef ik goed. Overleggen doe ik natuurlijk wel: je moet iets herkennen, een relatie kunnen krijgen met het beeld. Daar draait het immers om in mijn werk."

Ze lacht even. "Er zijn ook voorbeelden van werken die niet zo rap gaan. Neem de foto met het bushokje. Zelf heb ik iets met bushokjes en wachthuisjes: als ik op zo'n plek sta te wachten, ervaar ik een moment van contemplatie. Toch snapt lang niet iedereen die foto. Er zit ook iemand stiekem te plassen, op klein formaat zie je dat niet zo snel. Maar levensgroot aan een muur vonden sommige mensen dat geen leuke verrassing..."⁵

ALPHEN AAN DE RIJN-PAD

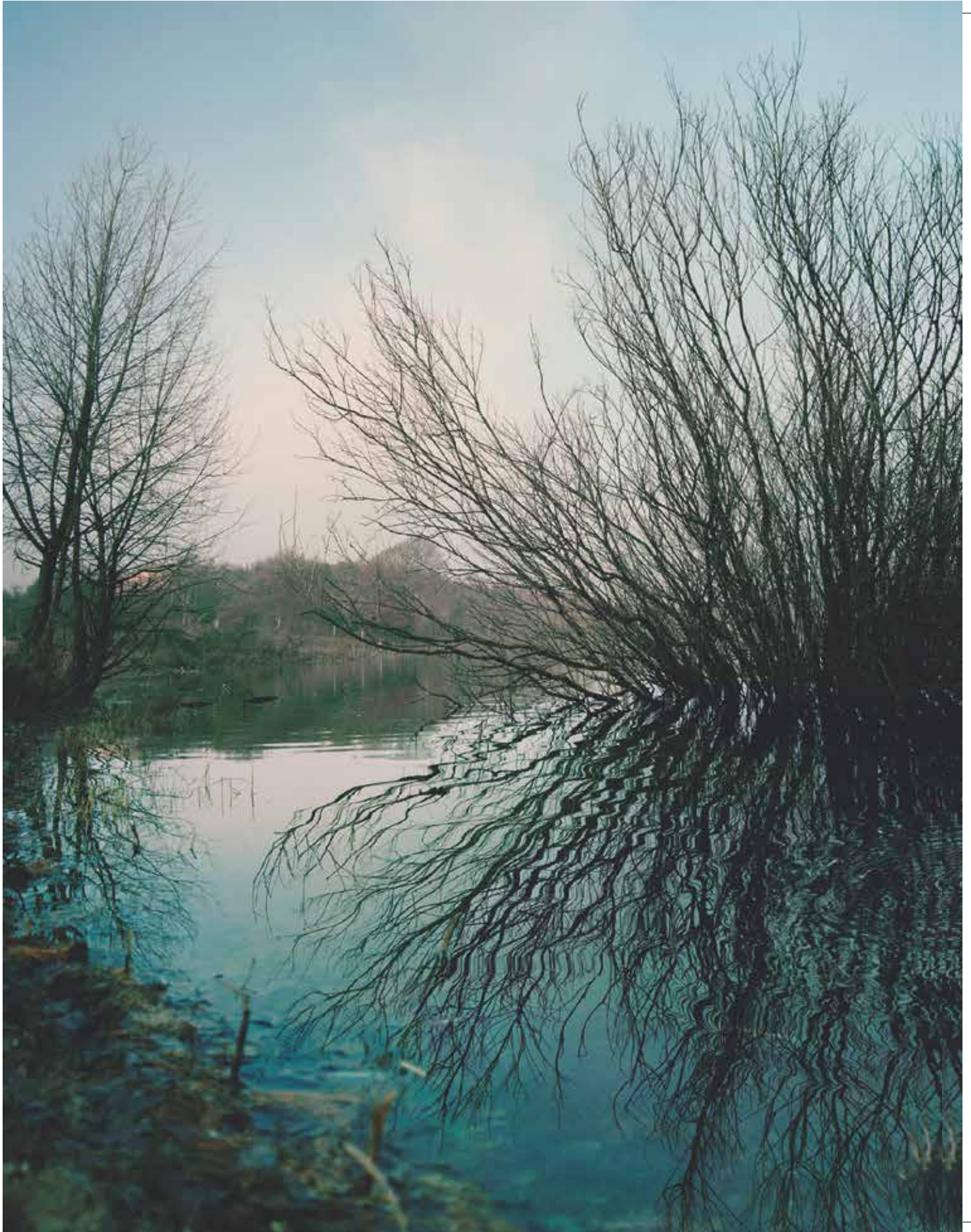
LISSABON-TREE

LANGEDIJK-BUSHALTE

SPAARNDAM-WOLKEN

FERRIERES-BOS

VORIGE PAGINA
OOSTERPLAS-WILG

DREISCHOR-GREPPEL